

dradarbiavimu, longitūdinis tyrimas – tēstiniu ar besitęsančiuoju tyrimu, sukcesyvumas (vienalaikišumo priešybė) – sekumu ar nuoseklumu, validumas (eksperimentų ir psichologinio matavimo priemonių kokybės kriterijus – jų tikimas, adekvatumas) – tinkamumu.

Be šių pastabų, galima paminėti ir tam tikrą nuoseklumo stoką. Nesigilinant į terminų sistemiškumo ar jų vartojimo nuoseklumo problemas, užtektų pasakyti, kad žodyno rengėjai niekaip negali apsispręsti, ar TSRS psichologai dar egzistuoja, ar ne. Tas pats A. Lurija vienur vadinas TSRS psichologu, o kitur (vienu atveju net tame pačiame puslapyje) – Rusijos psichologu. Tačiau tokios nevienodybės labai lengvai ištaisomos.

Reikia manyti, kad žodyno rengėjai, rengdami naujus jo leidimus, nemažai ką pataisys, taip pat ir minėtus nelygumus. Gal rimčiau bus susirūpinta ir lietuviškos terminijos kūrimu. Juo labiau, kad, kaip matyt iš pateiktų pavyzdžių, lietuviški terminai dažnai yra ir aiškesni, ir trumpesni. Juk psichologai, be abejo, nori, kad juos suprastų ir jų darbus skaitytų kuo daugiau žmonių.

Birutė LENKYTĖ

KAIP NEREIKIA RENGTI ŽODYNU

Dabar išleidžiama nemažai įvairių žodynų, ypač žodynelių. I skaičius pažiūrėjus, būtų galima šūkčioti iš susižavėjimo ir dėl darbo masų, ir dėl tokio gausaus žodyninkų, žodynų rengėjų bei leidėjų būrio. Juk nuo senovės laikų žinoma, kad iš visų kalbos darbų sunkiausių yra rašyti žodynus. O tiek daug dirbančių! Kokie dideli lingvistiniai polėkiai, tiesiog skrydžiai! Tikras žodyninkystės aukso amžius.

Deja, deja... Vartant ne vieną naujajį mūsų žodyninkystės triūsų vaisių, gan greit tenka nusivilti – daugelis rengėjų ir leidėjų per lengvai tikisi praturtinti lietuvių leksikografiją. Apstu skubos darbo, rengimo ir rinkimo nepaprastybių, tiesiog niekalio. Ne vienas rengėjas ir leidėjas pasirodo neturiš nė menkiausio supratimo, kaip žodynai turėtų būti rašomi ir kaip leidžiami. Viena iš svarbiausių, vaisingiausių ir autoritetingiausių lietuvių kalbos darbo sričių baigiamą paversti leksikografijos bizniu, savotiškais kalbotyros Gariūnais. Mat į pirmą vietą

iškeltas ne lietuvių leksikografijos turtinimas, ne darbo kokybė, bet pačių rengėjų bei leidėjų medžiaginis praturtėjimas. Kiek žmonės prisiperka niekalo ir, jei ko mokosi iš tų žodynų, kiek daug neteisybų išmoksta!

Tiesa, tuo "bizniu" visų pirma užsiima ne vienas bendrujų verčiamujų žodynų, pokalbių knygelių, taip pat ekonomikos, verslo ir pan. žodynų ar žodynelių rengėjas ar vertėjas. Iš kitų sričių žodynų turų nesukrausi. Ne taip smarkiai puolama ir juos rengti bei leisti. Nykstant valstybinei ir vis plečiantis brangininkei greito ir, matyt, didelio pelno siekiančiai privačiajai knygų leidybai, netruks ateiti laikai, kai mokslo knygą ar kokį specialų žodyną galés išleisti nebent iš savo centinės algos pats autorius. Užuot bent kiek gavęs už savo triūso vaisius, jis pats turės duoti pasipelnyti leidėjams, spaustuvininkams ir pardavėjams, kaip tai prieš karą jau buvo prof. L. Vailioniu, "Lietuviško botanikos žodyno" rengėjų vadovui. Ir visiškai pasitvirtins sena žmonių išmintis – iš mokslo bagotas nebūsi, tik kuprotas.

Tad susipažinus su Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto (daabar Vilniaus pedagoginis universitetas) išleistu Stasės Janonienės "Augalų anatomijos ir morfologijos terminų žodynėliu"¹, noras apie jį parašyti kilo visai ne dėl to, kad autorė čia būtų norėjusi pasipelnyti (ne tuo tikslu rašytas ir leistas šis žodynėlis), bet dėl to, kad jos turėta nemažo noro padėti studijuojantiems būsimiems biologijos mokytojams geriau suprasti savo mokslo terminus, kaip ji pati rašo žodynėlio pratarmėje, "padėti įsisąmoninti terminus, susisteminti bei įprasminti augalų anatomijos ir morfologijos sąvokas, parengti studentus naudotis moksline literatūra ir kt." (p. 1–2). Tai labai rimti ir sveikintini tikslai. Aukštoji pedagogikos mokykla, toji mokytojų mokykla, be abejo, neturi ir negali turėti didesnių tikslų kaip rengti gerus, net labai gerus mokytojus. O geras mokytojas visų pirma turi būti geras, tiesiog puikus savo mokomujų dalykų mokovas. Nepakankamai tvirto mokėjimo k o m o k y t i nieku būdu neatitaisys net pavyzdingas mokėjimas k a i p m o k y t i. Žodynėlio paskirtis – padėti studen-

---

¹ J a n o n i e n ē S. Augalų anatomijos ir morfologijos terminų žodynėlis. Vilnius, 1990. 40 p.

tams geriau išmokti ko mokyti.

Kiek žodynėlis tinkamas pačios botanikos mokyti, ne botanikui nėra kaip spręsti, bet botanikos kalbai mokyti ir ugdyti, deja, jis nedaug tepadės. Pirmiausia žodynėlio skaitytojui visai neaišku, kodėl bent pusė pratarmės (daugiau kaip puslapis) skirta, kaip rašoma, "pateikti pagrindinių žinių apie lotynų kalbos žodžių rašybą, tarimą ir kirčiavimą" (p. 2). Juk į šį žodynėlį sudėti ne lotyniški, bet iš kitų kalbų pasiskolinti ir aplietuvinti žodžiai. Tiesa, iðėti ir lietuviškai pateiktų antraštinių žodžių kilmės aiškinimai (pavyzdžiu, *dorsalinis* – lot. *dorsum* – nugara, p. 12; nors ir čia ne vienu atveju trūksta tikslumo, kad ir šiuo, – kodėl nepasakytas lot. *būdvardis dorsalis*), bet pirminis didelės tų žodžių ar jų morfemų dalies šaltinis yra graikų kalba (kilmės aiškinimuose pateikta supaprastintai lotynų raidynu). Skaitant labai glauštą (iš kelių taisyklių) lotynų kalbos kirčiavimo moksą (p. 3), paaiškėjo, kad žodynėlio autorė tuos mūsų kalbos skolinius laiko lotynų kalbos žodžiais ir kirčiuoja pagal lotynų kalbos taisykles – ji rašo: "1. Daugiasi meniuose žodžiuose kirčiuojamas:

1.1. Priešpaskutinis skiemuo, jeigu jis ilgas (*aleurónas*).

1.2. Trečias skiemuo nuo žodžio galio, jeigu jis trumpas (*aktinomórfinis*)" ir t.t. Štai kodėl visų pirma kirčiavimo nepaprastybėmis šis žodynėlis ir nustebino – čia vartojamas vien dešininis kirčio ženklas, o gerokas pluoštas žodžių, bendrinės kalbos taisyklemis vertinant, žargoniškai. Autorės, pasirodo, nežinota, kad aplietuvinti skolinių kirčiuojami pagal lietuvių kalbos taisykles! O gal tai naujas akcentologijos žodis?

Vis dėlto kalbininkai, be abejo, kol kas nesivadovaus "Augalų anatomijos ir morfologijos terminų žodynėliu" ir žymės kirčiuotujų skiemenu priegaides (t.y. vartos ne vien dešininį kirčio ženklą), taisys išgirdę ar radę kur sukirčiuota ir nemokys kirčiuoti *aerenchíma* 4, *atmosféra* 7, *biosféra* 8, *chaláza* 9, *chlorenchíma* 9, *chondriosóma* 10, *chromoméra* 10, *chromonéma* 10, *chromosóma* 10, *citoplázma* 11, *diafrágma* 11, *diástra* 11, *diktiosóma* 12, *egzína* 13, *epibléma* 15, *epitéma* 15, *floéma* 17, *flóra* 17, *gaméta* 18, *grána* 19 ir t.t. – iš viso per pusšimtį tokų netaisyklingai sukirčiuotų antrajai kirčiuotei priklaujančių antrosios linksniuotés daiktavardžių. Visų jų vienaskaitos var-

dininkas ir jnagininkas turi būti kirčiuojamas galūnėje, t.y. *aerenchimà*, *atmosferà*, *biosferà*, *chalazà*, *chlorenchimà*, *diafragmà*, *diastrà*... *hialoplazmà*, *intinà*, *kaliptrà*, *karioplazmà*, *kolenchimà*, *koleorizà*, *komisùrà*, *ksilemà*, *leptonemà*, *lizosomà*, *membranà*, *meristemà* ir kt. iki pakutinio šio tipo termino *zoosporà*. Deja, šiame žodynėlyje tik vieną terminą (*ekosistemá*) tesukirčiuotas galūnėje, ir tai ne tuo kirčio ženklu (reikia kairinio). O štai kiek kitokių žodynėlio terminų kirčiavimo klaidų: *fitohórmonai* 17 (= *fitohormònai*), *fotosintézé* 17 (= *fotosiñtezé*), *periferíja* 31 (= *perifèrija*), *politomiá* 32 (= *politòmija*), *protoginíja* 33 (= *protoginija*), *tetráedras* 37 (= *tetraèdras*), *zoofilíja* 39 (= *zoofilija*) ir kt. Be to, sudėtinį terminą kažkodél sukirčiuotas tik pirmasis dëmuo, pvz.: *achromátiné verpsté* 4 (= *achromâtiné verpsté*), *amfífloéminé sifonostélè* 5 (= *amfífloèminé sifonostélè*) iki pat vegetatyvinio dauginimosi 38 (= *vegetatývinis dauginimasis*). Tad aišku, kad recenzuojamasis žodynėlis kirčiavimui mokyti visiškai netinka. Būsimieji mokytojai čia mokomi kirčiuoti netaisyklingai, o tai yra didelis nusižengimas bendriesiems kalbos ugdymo tiek aukštojoje, tiek vidurinėje mokykloje reikalavimams.

Žodynų vartotojai, be abejo, yra įpratę manyti, kad visas dabartinių žodynų tekstas yra parašytas galiojančia rašyba – ir teikiamieji terminai (neretas jų į bendruosius kalbos ždynus nė nepatenka, tad terminų ir kiti specialieji žodynai yra vieninteliai šaltiniai, kuriuose pateikiamas norminis jų rašymas), ir aiškinimai, pagaliau ir kitų kalbų atitikmenys sutinka su tų kitų kalbų rašybos taisyklemis. Taip turėtų būti. Bent kiek geriau parengtuose ir rüpestingai išleistuose žodynose taip ir yra. Deja, „Augalų anatomijos ir morfologijos terminų žodynėlyje“ įvairių rašybos (ne tik korektūros!) klaidų esama – su klaidomis rašomi kai kurie antraštiniai terminai, pvz.: *androcejus* 5 (= *androcéjus*), *emdemai* 14 (= *endemai*), *empyrinis* 14 (= *empirinis*), *genaratyvinis* 18 (= *generatyvinis*), *genecejus* 18 (= *ginecéjus*), *partenogenézé* 31 (= *partenogenezé*), *plasmolizé* 32 (= *plazmolizé*), *trachejos* 38 (= *trachéjos*), rašybos klaidų yra ir aiškinimuose, pvz.: *abecelé* (= *abécélē*; str. *sigma* 35), *išsiskirimas* (= *išsiskyrimas*; str. *gutacija* 19), *išskirimas* (= *išskyrimas*; str. *ekskrecija* 13), *kurinys* (= *kūrinys*; str. *reproduktyvinis* 34), *molékulé* (= *molekulé*; str. *chromomera* 10), *netoks*

(=ne toks; str. *hemiceliuliozė* 19), *oranžinė* (=oranžinė; str. *karotinas* 23), *pasisukymas* (=*pasisukimas*; str. *anizotropija* 6), *žiūželiai* (=žiūželiai; str. *zoospora* 39) ir kt. Nemažai rašybos ir perrašos kladų yra terminų kilmės aiškinimuose minimuose lotynų ir graikų kalbų žodžiuose. Tad ir rašybos atžvilgiu be išlygų pasitiketi kalbamu žodynėliu negalima, tame ne vienur prasikiša nenorminė žodžių tartis.

Pasitaiko žodynėlyje nepakankamai ar neįprastai apliečiavintų terminų, pvz.: *dichasis* (lot. *dichasium* 11; =*dichazis=dvistypis žiedynas* BŽ 455), *funikulus* (lot. *funiculus* 18; =*funikulas=séklasaitis* BŽ 374), *perpendikularis* (lot. *perpendicularis* 31; =*perpendikularus=status*), *sinezesis* (gr. *sinezezis* 36, *synesis* BŽ 379; =*sinizezē*), *sora* (gr. *sōros* 36; =*soras* BŽ 391, TŽŽ 458) ir kt.

Žodynėlyje visų pirma aiškinami svetimos kilmės terminai. Kadangi ne visur pateikti esami lietuviški tų skolinių atitikmenys, o ir pateiktieji neišryškinti, neišskirti iš kito teksto, žodynėlio vartotojas mokomas tik suprasti skolinius, bet, galima sakyti, nemokomas turimų lietuviškų terminų. Pvz.: *anafazė* 5 (BŽ 24 ir *tolesnioji fazė*), *androcejus* 5 (bet BŽ 219 tam reikalui teikiamas tik *kuokelynas*), *asimiliacija* 7 (BŽ 40 ir *isisavinimas*), *bazalinis* 8 (*pamatinis*), *bivalentas* 9 (BŽ 87 *bivalentos* žt. *dvynės, geminos*), *dermatogenas* 11 (BŽ 300 pagrindinis terminas – *odapradis*), *hipoderma* 21 (BŽ 179 ir *poodis*), *meristema* 26 (BŽ 275 ir *gaminamasis audinys*) ir kt. Tiesa, botanikos terminija dar per mažai lietuvinata, šiuo atžvilgiu pernelyg mažai ką dave į 1965 m. išleistas “Botanikos terminų žodynas”. Tad bent jau įprastuosis lietuviškus terminus reikėtų labai saugoti, jei nesiryžtama labiau lietuvininti. Dėl to sunku suprasti, kodėl į *recenzuoja-majų žodynėli* pateko *celė* “laštelė” 9 (prieš septynis dešimtmecius buvo pasiginčyta ir sustota prie *laštelės*), kam į jį dėtas norminamujų veikalų neteikiamas *šatytas* 37 (=*stovas, pastovas*), kodėl termino *epikotilis* 15 aiškinime įdėtas žodis *antskiltė*, kai BŽ 31 pagrindiniu terminu laikoma to žodžio skirtingbė *antskiltis* (ši skirtingbė ir TŽŽ 141). Beje, kitokių, neįprastų terminų variantų kalbamame žodynėlyje yra ir daugiau, pvz.: *alkoloidas* 5 (plg. *alkaloidai* BŽ 20, TŽŽ 23), *libriformos* 26 (plg. *medienos plaušai, libriformas* BŽ 328, 262, TŽŽ 288), *nitrofilai* 28 (plg. *nitrofitai, azotamēgiai* BŽ 298, *nitrofiliniai au-*

galai, nitrofitai LTE VIII 208, nitrofilai žr. nitrofitai TŽŽ 341), perispermis 31 (plg. perispermas BŽ 320, LTE VIII 560, TŽŽ 376) ir kt. Prie žodynėlio neįprastybių reikia skirti ir aiškinimuose vartojamą vien terminą kiaušalqstę 6, 7, 31, 35 (=kiaušialqstę BŽ 203, DŽ 337 ir kt.). Žodynėlyje įdėtas terminas velamenas 39 (beje, BŽ 431 tam reikalui teikia terminą šaknų apvalktis, lot. velamen) kito termino aiškinime ar tik neišvirsta velenu (žr. korpusas 24). Mokomajame žodynėlyje tinka aiškinti įvairius literatūroje aptinkamus terminus ir jų variantus, tačiau kartu tokio leidinio vartotojui turi būti aiškiai pasakoma, kas teikiama vartoti. Ir, aiškus daiktas, pats žodynėlio sudarytojas turi rodyti studentui terminų vartosenos pavyzdį.

Žodynėlio terminų reikšmės aiškinamos. Galimas daiktas, kad aiškinant remtasi knygelės gale įdėtais leksikografijos šaltinių sąrašelio (iš viso 9 leidiniai) skelbiniais. Tik keista, kad iš tų sąrašelių nepateko "Botanikos terminų žodynas" (V., 1965), lietuviškos enciklopedijos. Gal dėl to, gal ir ne nemažai yra netikslių aiškinimų, o dalis jų – tiesiog neteisingi. Parašyti tikslų, aiškų, glauštą žodžio ar termino reikšmės aiškinimą yra didelio išmanymo ir mokėjimo reikalaujantis darbas. Tam reikalingas puikus ne tik specialybės, bet ir leksikografijos pagrindų mokėjimas. Lygiai kaip neužtenka perskaityti vidaus ligų vadovėlių, kad galėtum gyduti žmones, nepakanka pavartyti ar ir perskaityti žodyną, kad pats galėtum imtis žodynų rašymo. Deja, pastarojo dalyko žodynų, žodynėlių autoriai ar rengėjai gana dažnai nemoka ir netgi nevertina. Ne vien reikšmes aiškinti reikia mokėti. Daug šis kaip ir kiekvienas darbas turi savo paslapčių, turi savo teoriją ir praktiką. Norint pasidaryti leksikografiu, reikia sugaišti né kiek ne mažiau laiko kaip ir mokantis botanikos. Deja, šios "smulkmenėlės" aiškiai nesuvokė "Augalų anatomijos ir morfologijos terminų žodynėlio" autorė.

Dabar apie pačius žodynėlio terminų aiškinimus. Pirma, visai neteisingai paaiškinti bemaž visi gausokai žodynėlyje pateikti būdvardžiai. Jie čia dažniausiai aiškinti kaip daiktavardžiai, neretai netgi konkretios reikšmės daiktavardžiai, t.y. kaip tikri daiktų vardai (būdvardžiai žymi ypatybes, iš jų padaryti daiktavardžiai yra tų ypatybių vardai), pvz.: *achlamidinis* "žiedas, neturintis apyžiedžio" 4, *aciklinis*

“spiraliskas žiedas, jo dalys prisegusios spirale” 4 (šie du terminai paaiškinti kaip žiedo rūsys, o ne tam tikros žiedo ypatybės), *akropetalinis* “viršūninis augalo augimas. Viršūnės šakojimasis” 4 (paaiškintas kaip veiksmo ar būsenos pavadinimas), *autochtoninis* “vietinės kilmės krakmolas, susidaręs esamoje vietoje” 7 (vadinasi, šiuo žodžiu, pasak žodynėlio autorės, jvardijama krakmolo rūšis!), *ciklinis* “ratiškas žiedas, jo dalys išsidėstę (=išsidėsčiusios) ratais” 10 (čia aiškinama ne ypatybė, o savoka “ciklinis žiedas”), *edafinis* “dirvožemio veiksniai, turintys įtakos augalams” 12, *mitologinis* “sakmė apie dievus” 26, *opinis* “prietaisas, kuris pagristas (=pagrįstas) šviesos sklidimo dėsniais” 29 ir t.t. be galio. Tiesa, šia liga serga ir dalis “Botanikos terminų žodyno” aiškinimų, tačiau ten galima aptikti ir tinkamų aiškinimų, plg.:

- aciklinis** – 1) rec. žod. p. 4: “spiraliskas žiedas, jo dalys prisegusios spirale”;
2) BŽ 12: “nesudarantis rato, spiraliskas”;
3) TŽŽ 10: “turintis atvirą (ištisinę arba šakotą) anglies atomų grandinę”.
- apokarpinis** – 1) rec. žod. p. 6: “žiedo vaislapynas, sudarytas iš nesuaugusių vaislapelių”;
2) BŽ 35: “sudarytas iš nesuaugusių vaislapelių”.

Antra, kai kurie aiškinimai yra neaiškūs, pvz.: *parakarpis* “vienalizdė mezginė ir pasieninė placentacija (žr.) vaislapynas” 30, *staminodis* “žiedo kuokelis sterilus – negaminantis žedadulkių” 36, *zigota* “gametoms susiliejus, susidaro ląstelė, kuri duoda pradžią naujam organizmui” 39 ir kt. Neaišku čia dėl to, kad sudaryti aprašomieji sakiniai. Kas tas *staminodis* – būsena, ypatybė? Kas ta *zigota* – procesas, kai, gametoms susiliejus, susidaro duodanti naujam organizmui pradžią ląstelė? BŽ tais pat žodžiais teigia ką kita – *staminodis* “iškištęs sterilus kuokelis be žedadulkių” 404 (vadinasi, kuokelių rūšis), o *zigota* “gametoms susiliejus, susidariusi ląstelė, paprastai duodanti pradžią naujam organizmui” 485 (vadinasi, pati ta ląstelė).

Netiksliai reiškiant mintį, galima prirašyti ir didelių keistenybių, pvz.: *evoliucija* “pasaulio, visuomenės kitimo raida” 15 (evoliucija yra pats kitimas, arba raida, o ne “kitimo raida”), *funikulus* “sėklala-

pradžio kotelis vadinamas sėklasaičiu” 18 (čia juk paškinta, kas yra sėklasaitis! Tiesa, atsivertęs BŽ 374, žodynėlio vartotojas sužinos, kad tas daiktelis, lot. *funiculus* arba *funiculus umbilicalis*, rus. *семяноожка*, *функулюс*, lietuviškai ir tevadinamas sėklasaičiu. Tad tas *funikulus* paimtas iš lotynų, o gal ir iš rusų kalbos), genecejus “žiedo vaislapelių visuma vadina vaislapynu” 18 (ta pati istorija, BŽ tokio termino visai nėra, yra tik *vaislapynas* – lot. *gynaeceum*, *gynaecium*, *gynoeceum*, rus. *гинецеум*, tad čia jau rusybė iškelta antraštiniu žodžiu, o vietoje aiškinimo jidėtas vaislapyno apibrėžimas) ir kt.

Studentui bus neaišku, ar dėstytoja, ar BŽ turi tikėti, kai terminų aiškinimai skiriasi, plg. *akrogamija* “dulkiaidaigis į sėklapradžio vidų patenka pro mikropilę (žr.)” 4 ir “dulkiaidaigio prasiskverbimas į sėklapradį pro jo viršūnę, suardant audinį, kai mikropilė būna uždara dėl visiško apdangalų suaugimo” BŽ 16–17; *akrotonija* “vystosi viršūninės šakos, esančios arčiau viršūninio – motininio ūglį” 4 ir “toks pumpurų ir šoninių ūglių išsidėstymas ant pagrindinės ašies, kai pumpurai ir ūgliai laipsniškai didėja viršūnės kryptimi ir tuo būdu didžiausi pumpurai ar stipriausiai iš jų išsivystę ūgliai yra viršutinėje pagrindinės ašies dalyje. <...>” BŽ 17; *anemosfilija* “vėjas augalų apdulkinimo tarpininkas” 6 ir “žiedų apdulkinimas su vėjo pagalba” BŽ 26 ir kt.

Nemažai būtų galima pateikti pavyzdžių, akivaizdžiai rodančių, kad žodynėlio autorė St. Janonienė nemoka aiškinti terminų. Tai buvo matyti iš jau pateiktų pavyzdžių, tai patvirtintų ir daugelis kitų, pvz.: *komensalizmas* “augdamai augalai vieni kitiems nekenkia” 24 (plg. “viена организму tarprūšinio sugyvenimo formą: vienos rūšies individai (komensalai) nuolat arba laikinai gyvena kt. rūšies sąskaita, jai nekenkdami” TŽŽ 254); *maceracija* “ištirpus tarplastelinėms plokšteliems, audinyje atsipalaidoja ląstelės” 26 (plg. “paskirų ląstelių atsipalaidavimas audinyje, ištirpus tarpinėms plokšteliems. <...>” BŽ 267); *poliploidija* “branduolio dalinimosi (–dalijimosi) metu pagausėja chromosomų skaičius” 92 (plg. “chromosomų skaičiaus padidėjimas augalų ląstelių branduoliuose daugiau kaip du kartus, palyginti su tai rūšiai būdingu viengubu chromosomų skaičiumi” BŽ 334); *zoochorija* “gyvūnai platina vaisius” 39 (plg. “sėklų išplatini-

mas su paukščių arba gyvulių pagalba” BŽ 485) ir kt.

Pasitaiko atvejų, kai bendrieji biologijos terminai žodynėlyje aiškinami vien kaip botanikos terminai, pvz.: *biocenozė* “augalų bendrija” 8 (plg. “organizmų bendrija, apimanti augalijos ir gyvūnijos visumą tam tikroje augimvietėje” BŽ 86). Mokomuojuose leidiniuose, ir ne tik juose, vis dėlto reikia pateikti visą termino reikšmės apimtį. Geriau ir patogiau terminų vartotojus iš karto, o ne per kelis kartus supažindinti su tikraja termino reikšme.

Na, ir kalbos dalykai. Aiškiai per mažai dėmesio kalbai skyrė žodynėlio autorė. Be jau minėtų kirčiavimo ir rašybos nepaprastybių, nemažai yra nesuderintų dalykų, tarsi iš vienur būtų imtas terminas, iš kitur jo aiškinimas, pvz.: *astrosklereidė* “akmeninės ląstelės (=akmeninė ląstelė) su spinduliškomis ataugomis” 7, *ekstrafloralinė nektarinė* “nektarinės (žr.), kurios išsidėsto ne žiede, bet pvz., ant lapakočių (=nektarinė, esanti ne žiede, bet, pavyzdžiui, ant lapkočio)”, *geofitas* “sausumos augalai (=augalas), kurių (=kurio) atsinaujinimo pumpurai pasislėpę (=yra pasislėpę) žemėje” 18, *velamenas* “orinių šaknų apvalktis, sudaryta (=sudarytas) iš negyvų ląstelių. <...>” 39 ir kt. Aiškinimuose vartojama netaisyklingų žodžių, pvz.: *bestruktūrinis* (=bestruktūris) termino *kutikula* 25 aiškinime, *beazotinis* (=beazotis) termino *tanidai* 37 aiškinime, yra netaisyklingų pasakymų, pvz.: *fiksavimas* “ląstelių, audinių ar organų apdorojimas įvairiomis medžiagomis, kurios išlaiko juos tam tikrą laiką nepakitusiais (=nepakitusius)” 16, skyrybos kladį.

Pridūrus, kad žodynėlyje yra ir įvairių kitokių leksikografinio parengimo trūkumų – ne pagal abécélelį jėtų terminų, pvz.: *bazipetalinis* 8, *heterogeninis* 20, *oksilofitai* 29 ir kt., nepaaiškintų terminų, pvz.: *dominavimas* 12, *heterotipinis* 20, *koagiliuoti* 24, *objektas* 29 ir kt., trūksta nemažo pluošto aiškinimuose su nuoroda žr. jėtų terminų, pvz.: *branduolys* (str. *homogeninis* 21), *geografinis* (str. *endemai* 14), *mikrobas* (str. *fitoncidai* 17), *nektarinė* (str. *ekstrafloralinė nektarine* 13), *polisacharidas* (str. *hemiceliuliozė* 19), *protoplasteras* (str. *ergastinis* 15), *vegetacija* (str. *efemerias* 12) ir kt., galima neabejoti, jog iš recenzuojamojo žodynėlio maža tebus naudos vartotojams, o žalos gali būti daug. Neatlikis jis “pagalbinės ugdymo priemonės biologijos spe-

cialybės studentams” (p. 1) vaidmens. Gaila, kad žodynėlio autorei nepagelbėjo ir bendrapavardis recenzentas prof. A. Janonis. “Augalų anatomijos ir morfologijos terminų žodynėlis” – dar vienas gausokos dabartinės leksikografijos pavyzdėlis, rodantis, kad neretai žodynų rašymo darbo imasi žmonės, neturintys supratimo, kaip tai daroma (ką jau čia bekalbėti apie nors šiokį tokį pasirengimą!).

Sutrumpinimai

- BŽ - Botanikos terminų žodynas// Vyr. red. J. Dagys. V.: Mintis, 1965.
- DŽ₁ - Dabartinės lietuvių kalbos žodynas// Ats. red. J. Kruopas/ I leidimas. V.: Valst. polit. ir moksl. lit. l-kla, 1954.
- LTE VIII - Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. V.: Mokslas, 1981. T. 8.
- TŽŽ - Tarptautinių žodžių žodynas// Ats. red. V. Kvietkauskas. V.: VER, 1985.

Pastaba: šalia sutrumpinimo parašyti skaitmenys rodo to žodyno puslapį, kuriame įdėtas minimas terminas.

St. KEINYS